

УДК 78.076:793.3:378.016

Л. Г. Тарапата-Більченко
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ЗМІСТ МУЗИЧНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГА-ХОРЕОГРАФА

Стаття презентує авторську програму дисципліни «Гра на музичному інструменті» навчального плану підготовки бакалавра за напрямом 6.020202 «Хореографія». Зміст програми спрямовано на формування музично-інструментальної компетентності педагога-хореографа.*

Поняття «музично-інструментальна компетентність» інтерпретується як сукупність засвоєних студентом-хореографом знань, умінь та навичок елементарного музикування в контексті опанування ним синкретичної мови хореографічного мистецтва.

Ключові слова: хореографічна освіта, педагог-хореограф, музично-інструментальна компетентність, програма навчальної дисципліни.

Постановка проблеми. Синкретична взаємодія музики й танцю в хореографічному мистецтві визначає доцільність опанування студентами-хореографами основ гри на музичному інструменті. У просторі сучасної хореографічної освіти все частіше лунає думка про те, що музично-інструментальна компетентність хореографа є важливою умовою його успішної професійної діяльності.

Освітньо-кваліфікаційні характеристики та освітньо-професійні програми підготовки бакалавра за спеціальністю 6.020202 «Хореографія*» дотично передбачають знання теоретичних і практичних основ музичного мистецтва. Між тим, таку навчальну дисципліну як «Гра на музичному інструменті» не включено до переліку нормативних. Вищі педагогічні навчальні заклади, які готують фахівців хореографів, змушені розв'язувати зазначену суперечність шляхом визначення місця музично-інструментальної підготовки хореографа в блоці вибіркових дисциплін, самостійно розробляти навчальні програми курсу, теоретично обґрунтовувати та практично перевіряти методики навчання гри на музичному інструменті студентів-хореографів.

Аналіз актуальних досліджень. Останнє десятиліття характеризується посиленою увагою науковців до проблеми підготовки

хореографа. З'явилася низка дисертаційних досліджень щодо формування професійно-педагогічної спрямованості у студентів хореографічних факультетів (Шмакова Ю. А., 2010); формування артистизму та творчої активності студентів-хореографів у процесі вузівської підготовки (Грищенко М. Г., 2009; Корольов В. В., 2003). Дослідницька увага спрямовується на вдосконалення професійної майстерності хореографів (Кульбекова А. К., 2009), формування фахових умінь майбутніх учителів хореографії засобами українського народного танцю (Таранцева О. О., 2002).

Досліджуються теоретичні й методичні основи професійної підготовки вчителя хореографії; взаємозв'язок традиційних та інноваційних методів у професійній підготовці керівників дитячих хореографічних колективів (Тарасенко Т. В., 2006); дидактичні основи професійно-педагогічної підготовки балетмейстера в навчальних закладах культури й мистецтв (Никитін В. Ю., 2007); розвиток педагогічних якостей у процесі професійної підготовки хореографа (Герасимова Ю. А., 2007).

У збірках наукових праць презентуються нові форми організації хореографічного навчання (Тараканова А. П.); конкретизуються особливості професійної підготовки майбутніх учителів-хореографів у системі педагогічної освіти (Валукін Є. П.; Благова Т. О.); систематизуються умови формування професійних якостей педагогів-хореографів (Бурля О. А.); обґрунтовуються технології професійного навчання педагога-хореографа в контексті інноваційної діяльності (Бурцева Г. В.).

Науковці обговорюють проблеми розвитку творчих здібностей майбутніх педагогів-хореографів (Макаренко Л. М.), формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії (Андрощук Л. М.), підготовку майбутніх педагогів-хореографів до вирішення професійних задач (Митакович Л. А., Сердюк Т. І.). Між тим, музично-інструментальна компетентність педагога-хореографа залишається за межами дослідницького простору. Увагу привертають лише поодинокі спроби означення проблеми та пошуку шляхів її вирішення. Так, наприклад, оволодіння навичками гри на музичному інструменті як один із чинників підготовки майбутнього педагога-хореографа розглядає П. Дрозда [2]. Він відзначає відсутність навчальних планів та програм із викладання курсу гри на музичному інструменті студентам-хореографам і наголошує на необхідності їх розробки з метою якісної підготовки викладачів-хореографів у мистецьких навчальних закладах.

Мета статті полягає у висвітленні змісту авторської програми дисципліни «Гра на музичному інструменті» навчального плану підготовки

фахівця за напрямом 6.020202 «Хореографія*», спрямованої на формування музично-інструментальної компетентності педагога-хореографа.

Поняття «музично-інструментальна компетентність» інтерпретується як сукупність засвоєних студентом-хореографом знань, умінь і навичок елементарного музикування, які дозволять йому опанувати синкретичну мову хореографічного мистецтва та в подальшому успішно здійснювати професійну діяльність.

Виклад основного матеріалу. Якісна підготовка хореографа у вищому педагогічному навчальному закладі потребує посиленої уваги до всіх складових професіограми майбутнього вчителя хореографії. Володіння основами гри на музичному інструменті є важливим компонентом фахової підготовки хореографа поряд із його психолого-педагогічними та хореографічними компетенціями.

На факультеті мистецтв Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка навчальну дисципліну «Гра на музичному інструменті» *включено до циклу вибіркових дисциплін* навчального плану підготовки фахівця за напрямом 6.020202 «Хореографія*» (ОКР «бакалавр», кваліфікація – керівник хореографічного гуртка позашкільних навчальних закладів та початкових класів).

Навчальна дисципліна «Гра на музичному інструменті» має на меті формування музично-інструментальної компетентності хореографа, керівника дитячого хореографічного колективу. **Завдання курсу:** - навчити основам гри на музичному інструменті (фортепіано, баян, акордеон – *за вибором*); - ознайомити з особливостями звуковидобування, інтонування, фразування, динаміки, ритмічної та фактурної організації музично-інструментальних творів; - ознайомити з художньо-зображальними ознаками й особливостями виконавської інтерпретації різних танцювальних жанрів; - сформувати вміння ілюструвати на інструменті нескладний танцювальний супровід; - розвивати елементарні навички акомпанування та ансамблевого музикування як важливих форм колективної творчої діяльності; - активізувати міжпредметні зв'язки з метою кореляції знань із хореографії, теорії та історії музики; - ознайомити з основами гри на електронному музичному інструменті (синтезаторі) та технічними можливостями його використання в хореографічній практиці; - сформувати вміння самостійного добору музичного супроводу окремих танців чи танцювальних композицій для хореографічних колективів у позашкільних і шкільних навчальних закладах.

«Гра на музичному інструменті» як навчальна дисципліна вивчається два роки (1–2 курс, 1–4 семестри) у загальному обсязі 108 годин (3 кредити ECTS), з них 72 години – це практичні індивідуальні заняття, а 36 – самостійна робота студентів. **У результаті вивчення дисципліни студент повинен:**

- оволодіти основами гри на музичному інструменті;
- опанувати особливості звуковидобування, інтонування, фразування, динаміки, ритмічної та фактурної організації музичного твору;
- знати художньо-зображальні ознаки основних танцювальних жанрів та орієнтуватися в особливостях їх виконавської інтерпретації; розуміти взаємозв'язок художнього образу твору із засобами музичної виразності;
- уміти фрагментарно ілюструвати на інструменті нескладний танцювальний супровід, спрощувати його фактуру;
- опанувати основи гри на електронному музичному інструменті (синтезаторі), уміти використовувати його в хореографічній практиці;
- уміти самостійно добирати музичний супровід до окремих танців чи танцювальних композицій, урахувати відповідність хореографічних рішень обраному музичному матеріалу, взаємовплив і взаємозбагачення хореографічних і музичних образів.

Програма початкової дисципліни включає чотири змістових модулі, у кожному з яких дві теми.

Перший змістовий модуль (I курс, I семестр, форма звітності – залік)

Тема 1. Основи гри на музичному інструменті.

Знайомство з музичним інструментом та нотною грамотою. Опанування основ звуковидобування, інтонування, фразування, динаміки, ритмічної та фактурної організації інструментальної музики на прикладі розучування творів початкового рівня складності.

Тема 2. Виконавська інтерпретація п'єс танцювального жанру.

Формування навичок виконавської інтерпретації нескладних музичних творів танцювального характеру. Ознайомлення з художньо-зображальними та стильовими ознаками основних танцювальних жанрів. Визначення взаємозв'язку художнього образу твору із засобами хореографічної та музичної виразності.

Змістовий модуль 2 (I курс, II семестр, контрольний урок).

Тема 3. Основи гри на електронному музичному інструменті.

Оволодіння елементарними навичками гри на синтезаторі. Особливості виконання п'єс танцювального жанру на електронному інструменті.

Тема 4. Синтезатор та його використання у хореографічній практиці.

Ознайомлення з тембровою палітрою синтезатора (імітацією звучання народних, оркестрових і сучасних електронних інструментів); - ритмічними структурами основних танцювальних стилів і жанрів (вальс, мазурка, полька, марш, полонез, латиноамериканські танці...); - оркестровим аранжуванням танцювальних мелодій; - технічними можливостями запису та відтворення фонограми-супроводу для використання в хореографічній практиці.

Змістовий модуль 3 (II курс, III семестр, форма звітності – залік).

Тема 5. Акомпанемент на заняттях хореографічного гуртка.

Формування початкових навичок акомпанування на заняттях хореографічного гуртка. Фрагментарне ілюстрування простого танцювального супроводу. Ескізне ознайомлення з творами, що можуть використовуватись у роботі з дитячим хореографічним колективом.

Тема 6. Основи ансамблевого музикування.

Формування навичок ансамблевого музикування у процесі вивчення нескладних танцювальних п'єс, обробок народних танців і творів сучасної музики. Ознайомлення з правилами музикування в інструментальному ансамблі (слуховий контроль, синхронність дій ансамблів, функція диригента, принципи партнерства, самооцінка та оцінка виконавських дій партнера).

Змістовий модуль 4 (II курс, IV семестр, форма звітності – залік).

Тема 7. Музичний супровід до хореографічної композиції.

Обговорення та підбір фонограми-супроводу до хореографічної композиції з урахуванням жанру та стилю обраного танцю. Відповідність музичного матеріалу хореографічним рішенням, взаємовплив і взаємозбагачення музичного та хореографічного образу.

Тема 8. Тематична колекція на хореографічну тему.

Виконавська інтерпретація музичних мініатюр танцювального характеру у сполученні з розповіддю про історію виникнення, побутування й хореографічні особливості обраних танців. Розкриття творчого та виконавського потенціалу студентів-хореографів у процесі підготовки до практичної роботи з дитячим колективом.

На вивчення кожного із зазначених модулів програмою навчальної дисципліни передбачено 27 годин, з яких 18 практичних і 7 самостійних: тема 1 – «Основи гри на музичному інструменті» (14 годин, з них 9 практичних і 5 самостійних); тема 2 – «Виконавська інтерпретація п'єс танцювального жанру» (13 годин, 9/4); тема 3 – «Основи гри на

електронному музичному інструменті» (17 годин, 12/5); тема 4 – «Синтезатор та його використання у хореографічній практиці» (10 годин, 6/4); тема 5 – «Акомпанемент на заняттях хореографічного гуртка» (6 годин, 4/2); тема 6 – «Основи ансамблевого музикування» (21 година, 14/7); тема 7 – «Музичний супровід хореографічної композиції» (13 годин, 9/4); тема 8 – «Тематична колекція на хореографічну тему» (14 годин, 9/5).

Важливу роль у процесі музично-інструментальної підготовки фахівця-хореографа відіграє самостійна робота як форма організації індивідуального вивчення студентами навчального матеріалу в позааудиторний час. Серед її завдань – опанування нотної грамоти, розбір нотного тексту музичного твору та пошук варіантів його виконавської інтерпретації, опрацювання різних технічних прийомів з метою формування виконавських умінь і навичок, робота над фактурою, окремими фрагментами музичного твору. Самостійна робота допомагає поглибити знання про жанрово-стильові особливості музичного твору, конкретизувати взаємозв'язок музичної та хореографічної діяльності. Це ефективний засіб самоосвіти та професійного самовдосконалення.

Індивідуальні завдання полягають у підборі фонограми-супроводу до хореографічної композиції з урахуванням жанрово-стильових особливостей обраного танцю та відповідності музичного матеріалу хореографічним рішенням; а також у створенні тематичної колекції на хореографічну тему, тобто виконавській інтерпретації кількох музичних мініатюр танцювального характеру у сполученні з розповіддю про історію виникнення, побутування та хореографічні особливості певних танцювальних жанрів.

Кожен модуль на підсумковому етапі передбачає виконання студентом таких залікових вимог: ЗМ 1 – етюд, нескладний поліфонічний твір або п'єса танцювального характеру (*залік*); ЗМ 2 – дві різнохарактерні п'єси танцювальних жанрів на синтезаторі (*контрольний урок*); ЗМ 3 – два ансамблевих твори (*залік*); ЗМ 4 – тематична колекція: 2–3 музичні мініатюри танцювального характеру з розповіддю про історію виникнення, побутування та хореографічні особливості обраних танців (*залік*).

Програма навчальної дисципліни пропонує орієнтовний педагогічний репертуар (етюди, поліфонічні твори, п'єси початкового етапу навчання); зразки індивідуальних програм для модульного контролю; перелік методичних рекомендації щодо опанування студентами практичних музично-інструментальних навичок, серед яких посилення на електронні ресурси з відео-уроками гри на музичних інструментах. Список

рекомендованих нотних видань включає школи гри на окремих інструментах та на синтезаторі (І. Красильников, А. Алемська, І. Клип, Б. Паливода, І. Шавкунов). Навчальний репертуар ураховує особливості навчання гри на музичному інструменті в музикантів-початківців дорослого віку (О. В. Новицька) [5; 6].

Теоретичне обґрунтування та зміст програми навчальної дисципліни «Гра на музичному інструменті» обговорювалися на науково-методичному семінарі кафедри музично-інструментального виконавства. Програма впроваджена у практику підготовки бакалавра за напрямом 6.020202 «Хореографія*» на факультеті мистецтв СумДПУ імені А. С. Макаренка.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Теоретична обґрунтованість і результати практичного застосування навчальної програми «Гра на музичному інструменті» свідчить про досить високий дидактичний потенціал її змісту, який дозволяє студентам-хореографам успішно опанувати основи гри на музичному інструменті (особливості звуковидобування, інтонування, фразування, динаміки, ритмічної та фактурної організації музично-інструментальних творів); ознайомлює з художньо-зображальними ознаками й особливостями виконавської інтерпретації різних танцювальних жанрів; розвиває елементарні навички акомпанування та ансамблевого музикування; активізує міжпредметні зв'язки з метою кореляції музичної та хореографічної грамотності фахівця. Змістова музично-інструментальна підготовка формує вміння хореографа самостійно добирати музичний супровід, збагачує репертуарний список керівника дитячого хореографічного колективу.

Методика формування музично-інструментальної компетентності педагога-хореографа має враховувати специфіку підготовки студентів з основного фаху й особливості навчання гри на музичному інструменті дорослих-початківців; ґрунтуватися на системності викладу навчального матеріалу; використовувати різноманітні види й форми педагогічної взаємодії; спонукати студентів до творчого самовираження засобами хореографічного та музичного мистецтва.

У контексті активного становлення вітчизняної хореографічно-педагогічної освіти зміст і методика формування музично-інструментальної компетентності педагога-хореографа потребує подальшого теоретичного обґрунтування й експериментальної перевірки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Благова Т. О. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів-хореографів у системі педагогічної освіти / Т. О. Благова // Вісник Житомирського державного університету, 2010. – Вип. 50. – Серія : Педагогічні науки. – С. 72–76.

2. Дрозда П. Оволодіння навичками гри на музичному інструменті як один із чинників підготовки майбутнього педагога-хореографа / П. Дрозда // Нова педагогічна думка : наук.-метод. журн. – 2012. – № 4. – С. 107–109.

3. Макарова Л. Н. Требования к компетентностной модели будущего хореографа / Людмила Николаевна Макарова, Марина Николаевна Юрьева // Высшее образование сегодня. – № 4. – 2010. – С. 50–53.

4. Митакович Л. А. Подготовка будущих педагогов-хореографов к решению профессиональных задач [Электронный ресурс] / Л. А. Митакович. – С. 185–189. – Режим доступа :

ftp://lib.herzen.spb.ru/text/mitakovich_116_185_189.pdf.

5. Новицька О. В. Особливості розвитку психомоторного апарата музиканта-початківця дорослого віку / О. В. Новицька // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки : зб. наукових праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – № 38 (62). – С.198–207.

6. Новицька О. В. Формування музично-ритмічного чуття у процесі навчання гри на фортепіано у дорослому віці / О. В. Новицька // Актуальні проблеми педагогічної науки : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції. – Миколаїв, 2011. – С. 127–132.

7. Сердюк Т. І. Професійна підготовка студентів-хореографів до майбутньої діяльності : збірник наукових праць / Т. І. Сердюк // – Херсон : ХДУ, 2011. – Ч. 2. – С. 385–390. – (Серія «Педагогічні науки»; вип. 58).

8. Сердюк Т. І. Синтез мистецтв як засіб формування емоційно-ціннісного ставлення студентів-хореографів до майбутньої професійної діяльності / Т. І. Сердюк // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). –№ 1. – Бердянськ : БДПУ, 2010. – С. 174–180.

РЕЗЮМЕ

Тарапата-Бильченко Л. Г. Содержание музыкально-инструментальной подготовки педагога-хореографа.

Статья презентует авторскую программу дисциплины «Игра на музыкальном инструменте» учебного плана подготовки бакалавра за

специальностью 6.020202 «Хореография*». Содержание программы направлено на формирование музыкально-инструментальной компетентности педагога-хореографа.

Понятие «музыкально-инструментальная компетентность» интерпретируется как совокупность усвоенных студентом-хореографом знаний, умений и навыков элементарного музицирования, позволяющих ему в дальнейшем успешно осуществлять профессиональную деятельность.

Учебная программа планирует изучение студентами-хореографами основ игры на музыкальном инструменте (особенностей звукоизвлечения, интонирования, фразировки, динамики, ритмической и фактурной организации музыкально-инструментальных произведений); акцентирует внимание на художественно-образительных чертах и особенностях исполнительской интерпретации различных танцевальных жанров; формирует умение самостоятельного подбора хореографом музыкального сопровождения для танцевальных композиций.

Обучение студентов по изложенной программе предполагает использование методики, учитывающей специфику профессиональной деятельности хореографа, а также особенности начального обучения игре на музыкальном инструменте взрослых.

Цель изложенных в программе учебных задач и форм работы состоит в активизации межпредметных связей для корреляции хореографической и музыкальной грамотности специалиста, обязанного в полной мере овладеть синкретическим языком хореографического искусства.

Программа дисциплины «Игра на музыкальном инструменте» может быть внедрена в практику подготовки педагога-хореографа в высших педагогических учебных заведениях.

Ключевые слова: хореографическое образование, педагог-хореограф, музыкально-инструментальная компетентность, программа учебной дисциплины.

SUMMARY

Tarapata-Bilchenko L. The content of musical instrumentation of a teacher-choreographer.

The article presents the author's program of the discipline «Playing a musical instrument» of the curriculum Bachelor in specialty 6.020202 «Choreography*». The content of the program is aimed at forming a musical and instrumental competence of the teacher-choreographer.

The concept of «musical-instrumental competence» is defined as a set of learned by a student choreographer knowledge and skills of elementary music-making, enabling it to further successfully carry out professional activities.

The curriculum aims at studying the student-choreographers the foundations of playing a musical instrument (the features of sound, intonation, phrasing, dynamics, rhythmic and textural organization musical instrumental works); focuses on the artistic and visual features and peculiarities of performing interpretation of various dance genres; shapes the ability to self-selection choreographer musical accompaniment for dance tracks.

The training of the students on the outlined program involves the use of a technique that takes into account the specificity of professional work of the choreographer, as well as features of the initial learning of adults to play a musical instrument.

The goal set out in the program educational objectives and forms of work is to stimulate interdisciplinary connections to correlate a choreographic and musical literacy specialist, committed to fully master the syncretic language of a choreography.

The theoretical justification and practical application of the results of the training program shows a fairly high didactic potential of its content, which allows the students to successfully master choreographers, foundations to play a musical instrument (especially sound production, intonation, phrasing, dynamics, rhythm and texture of music instrumental works); introduces the art and representational characteristics and performance features interpretations of various dance genres; activates interdisciplinary communication for the purpose of correlation musical and choreographic literacy specialist.

The content of musical and instrumental training of a choreographer creates the ability to self-chosen music enriches the repertoire list of children's choreographic collective head.

The methods of forming musical and instrumental competence of the teacher-choreographer must be specific to prepare students with the basic features of the profession and learning adult beginners to play a musical instrument. The program of discipline «Playing a musical instrument» can be put into practice training of the teacher-choreographer in higher educational institutions.

Key words: *choreographic education, a teacher, a choreographer, musical and instrumental competence, a discipline program.*